

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis
Prædicatorum**

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

De Secvndo Modo procedendi in causa fidei per denunciationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

Iam si reus in hoc crimine postquam coperit ac
cūsiare, desistere velit ab accusatione, abolitione pe-
titia, non facile audiendus est; quoniam hoc crimen
gravissimum est: multumque interest reipub. ut pu-
natur, in quo index non minus accusatorem, ad dos-
cenda que delitum, quam reum ad purganda que ne-
get, debet virgere, et optime sancinerunt. Impera-
tores in l. vlt. in fin. C. de abolitio, atque hoc ipsius cō-
fessi obseruandū in eo qui denuntiat, qui si dicat fal-
sose denuntiasse, aut quid simile, nō est facile audiē-
dus, nec forte cum delato, vel cū testibus cōuenenterit. 4

Atq; ex his intelliges qualiter sit iudicanda Ey-
merici doctrina paulo inferius nu. 7 i. titu. de moda
continuandi processum per accusationem. ibi, Inqui-
sitor consulat accusatori, &c.

Tandem accusatori conanti probare obiectū tri-
meris, & in probatione deficienti, tum præcipue pē-
na mīmēda erit, cum testimoniū produixerit; nā
tunc etiam alias penam talionis euitaret. Bal. apud
Specu. tit. de accusatio. in fine, refert Marsilius sin-
gulari, q. 7. incipit: In ore duorum. item si docue-
rit de eo criminē publicam fuisse famam, aut ab ani-
mis, & consanguineis delati, vel alijs personis fide-
digis audiūsse. Bar. in l. s. ff. de hære. institu. quod
est diligenter obseruandum.

b Vbi autem accusator instet, & requirat, &c.
Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod ac-
culationem porrigit in scriptis. Libellum accu-
satorum in scriptis proponendū docet Barto. in Ex-
traugan. ad reprimendum. verbo, per Inquisitionē
nu. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vo-
cat Cardinalis in capi. 1. versicu. ponitur etiam 2.
quesl. 8. per textū ibi: Accusatorum personę nū-
quā recipiantur sine scripto, ceterum Salycti
sententia præualuit, in l. penul. nu. 2. C. de accusa. af-
ferentis, validam esse accusationem, sine accusator
porrigat libellum in scriptis, siue verbalem rātum
querelam apud acta iudicis, quam tabellio redigat
in scriptis, & hanc Salycti opinionem in praxi ob-
sernari tradit Iulius Clarus, li. 5. senten. §. ff. q. 12.
versicu. quero qua sit forma, quod esset etiam obser-
vandum in hoc tribunal, si per viam accusationis
ageretur, presertim cum in hoc criminē simpliciter
procedi possit. cap. fin. de hæret. lib. 6. nec propterea
summa iuris solemnitates sint necessario requiren-
tes, praeter ceteris tradit Bernardus Comensis in Lu-
terna verbo, litis contestatio.

Sed cum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est constitutus minister, quem vulgo
Fiscalē dicimus, qui personam accusatoris subit,
& reos accusat, nec se subscriptit ad penā talionis,
aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui
testibus habitis de criminē, & diligenter Inquisito-
re præcedet, & debitis informationibus, in hęc fer-
re verbale libellum accusatorum formare solet.

Ego Augustinus officij sacerdotissime Inqui-
sitionis Fiscalis, coram te Reuerendo In-
quisitore iudice delegato in causis fidei
contra hæreticā prauitatem, criminaliter ac-
cuso Martinū Lutherum, qui cum sit Chri-
stianus baptizatus, & velut talis apud om-
nes habitus, a fide catholica recessit, & ad

A pestifera hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talē
impie accessit, prædicans, scribens, compo-
nens, firmiterque afferens multa dogma-
ta hæretica, erronea, scandalosa, & valde
suspecta in approbationem, & laudē præ-
fatæ hæresis, & hæreticorum, quos velut
magistros imitatur.

Hæc est vulgaris forma, qua hodie Fiscalis vi-
tetur, de qua Spec. tit. de hære. in principio. Simancas,
de cathe. inst. tit. 4. nu. 11. Conradus Brunus, lib.

B 4. de hæret. c. 7. omnesque Criminalistæ. in suis pra-
etatis libellis. Milleus, f. 14. & 15. in c. de accusatio-
nis formula. Hieronymus Gigas trac. de criminē lo-
sa maiestatis, li. 1. tit. qualiter in crimi. la. se mai-
esta. procedatur, q. 2. fol. Clarus, in pract. crim. §. f.
q. 12. versi. quero qua sit forma, & alij.

In hoc libello criminā singula admissa Fiscalis
narrare debet, vt reus intelligat quibus sit respon-
sus delictis, vt se tuetur, non inā testiū, & quedā
alio circūstantiae commissi criminis omitūtur, ne
quid detrimenti testes patientur: quod si reus petat
edi sibi testimonia, nullo pacto audiendus est,
de quo dicemus copiosē infr. super q. 75. ubi est pro-
prius locus, unde intelliges quales circumstantiae da-
clarari reo possint, quales vero occultari.

*iligo a. assone
(ar. de Blayd)
1: in. n. 16.*

Libellus ac-
cusatorius
quid cōtine-
re debet.

De secundo modo procedendi in causa fidei per De-
nuntiationem.

S E C V N D V S modus procedendi, & pro 68
cessum incipiendi in causa fidei, est per modum
denuntiationis; & est quando aliquis denuntiat
aliquem de hæresi, vel fautoria, vel alijs ad fidē
pertinentibus ipsi Inquisitori, sine hoc q. offerat
se probaturum, nec vult facere partem; sed dicit,
q. denuntiat ratione sententia excommunicatio-
nis late per Inquisitorem contra non denuntia-
tes, vel alias denuntiat zelo fidei non faciens par-
tem & tūc a Inquisitor mādet sibi, q. det in scri-
ptis, vel saltē dicat in præsentiā testimoniū, & no-
tarij; & in tali cau procedat Inquisitor ex offi-
cio, & non ad instantiam partis.

Et hic est communis modus procedēdi, & visi-
tatus in causa fidei, & tūc habito notario, & dua
bus personis religiosis, seu alias honestis (vt di-
ctum est supra) incipiat processum per modum,
qui sequitur.

IN nomine Domini amen. Anno a nativitate
Domini tali, die tali, de mense tali, in presen-
tia mei notarij, & testimoniū infra scriptorum; talis
de tali loco comparuit personaliter in tali loco,
coram honorabili, & religioso viro fratre N. in
territoriis ac dominio talis domini, Inquisitore hæ-
retica prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter
delegato, & obtulit b eidem domino Inquisito-
ri cedula tenoris sequentis: *Inseratur nota.*

Si autem non denuntiauit scripto, nec cedu-
lam obtulit, sed tantum verbo, ponetur sic: Cō-
paruit personaliter in tali loco corā honorabili,
& religioso, &cet. & denuntiauit eidem domino
Inquisitori, quod talis de tali loco, & diœcesis ta-

lis,

lis assertuit, & dixit tali a cōtra fidem, & tenet, & defendit. Ponatur prout denūtiabit. Quo factō in continentī ipse Inquisitor faciat iūfare ad quatuor Dei Euangeliā ipsum denuntiantem de veritate dicenda super denuntiatis; p̄st̄to iuramento interrogabit eum: vnde scit esse vera quæ denuntiauit, & si videt, vel audiuit. Si dicat: te vide, interrogabit eum: vbi videt, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant praesentes. Si dicat, quod non videt, sed audiuit, interrogabit eum Inquisitor a quibus audiuit, & vbi, & quando, & quoties, & per quem modum, & quibus praesentibus audiuit, formando articulos de quolibet predicatorū singulariter, & diffusim.

Et notarius ponat torū in actis seu processu immediatē post p̄dictam denuntiationem continuando sic. Qua quidem denuntiatione sic ut p̄mititur facta, ipse Inquisitor incontinenti fecit iūrare ad quatuor Dei Euangeliā ipsum denuntiantem de dicenda veritate super denuntiatis, & interrogavit eundem: vnde, & quomodo ea, quæ denuntiauerat, nouerat esse vera. Qui respondit, quod pro eo scit ea quæ denuntiauerat esse vera, quia videt.

Interrogatus vbi videt dictum talēm facere, vel dicere supradicta, dixit, quod in tali loco.

Interrogatus de tempore, dixit, quod tali die, talis mensis, & talis anni.

Interrogatus quoties videt, &c. Formentur articuli, ut dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter inquiratur ab eo, qui sciant in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic p̄actis, ultimo interrogabitur, si denuntiat mala voluntate, odio, vel rācore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel alias rogatus, vel subornatus: & postremo iniungetur ei virtute iuramenti p̄st̄ti tenere secretū quidquid ibi dixit, vel per Inquisitorem sibi dictum fuerit: & ponetur totum in processu, & in actis. Quibus omnibus sic ex plenis sequetur paulo infra. Acta sunt hac in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in praesentia mei notarii talis loci, auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris, & talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum.

COMMENT. XV.

Num. 68. **D**E hoc secundo modo procedēdi in delictis per denuntiationem copiōsè diffariant suis locis criminaliſt̄: sed de ea, quantum ad nostrum iustitium pertinet, agit S. Antonius, 3. par. tit. 9. c. 9. Gondifalius tract̄ de hæret. q. 10. nu. 6. C̄ pegius apud Zanchinum, 9. vers. de tertia Repertoriū Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali, verbo, denuntiatio & inimicis de Catho. in iste. tit. 19. idem in Enchiridio, tit. 23. Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 5. T̄ abiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 26. nu. 27. & alijs.

Denuntiatio quid. Est autem denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad paenitentiam peragendam, vel aliam penam legitimam imponendam, vel etiam ad vitrumque.

A ita Host. in sum. tit. de denuntia. §. 1. & Reperto-rium Inquisito. verbo, denuntiatio colligitur; non obſcurē ex cap. 2. & 3. & cap. super his. & cap. nouit. de iudicijs.

a Et tunc Inquisitor mandet sibi, quod det in De- scriptis, vel saltem dicat in praesentia testium, & de re notarij.] Et re vera indifferenter haec admittit pos- sumit, & obſervari, ut vere admonet Julius Clarus in p̄act. crim. §. fin. q. 7. vers. alterius quero. in fi- nam hanc denuntiationem, & in scriptis, & verba tantum porrige posſunt indici, qui denuntiant, q̄ tenet etiam Boffius tit. de denuntiatione. n. 1. & videntur velle Angelus, Salycetus, & alij. m. ea quidem. C. de accusat.

Quod vero hic ait Eymerieus: Vel faltem di- cat in praesentia testium: non est ita accipere, ut credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatio Inquisitori proponatur: id enim nece- rum est, nec iure vsquam causum, sed per testes be- duas illas personas religiosas accipere debemus, de quibus in c. ut officium de hæret. li. 6. & mox aucto- r in modo procedentis, & amplius parlo soll- nu. 84. in tit. quot personæ esse debeant in examina- tione testium, & delatorum in causa fieri.

b Et robustit eidem domino Inquisitori ced- lam tenoris sequentis.] Cedula vox est Hispana, c̄ idest, scriptura, seu chyraphum.

Denuntiationis autem formula ita habet: n. m. syndicus, seu officialis, vel in proprio nostro na- cesignatus, aut quilibet denique fidet, indicat In- quisitori apud actas, die tali fuisse, tale maleficiū commissum, aut talem hæresim assertam a juri ho- mine, & id scire Cainum, verbi gratias, & Seum, ma- tales, & tales, atque ita vsus obſervat, ut An- gelus tract̄ de malefi. vers. nec ad denuntiationem. nu. 20. & Iul. Clarus, in p̄act. crim. §. fin. q. 7. vers. quero nunc qua sit forma.

His p̄actis, nulla sunt amplius denuntiantur pars, sed iudicet totum relinquens, ut is inquirat de delicto, de delinqüente, accitis testibus, quos de- nuntiant nominant; item alijs, a quib. veritas hæ- beri possit: quod etiam usus obſervat. quamvis enī denuntiator iure probare olim debet vera esse que in denuntiatione assertū. I. diuis. & l. ab accisa- ne. ff. ad seruſecon. Turpilia, hodie tamen id p̄- xis indicantem non admittit. ita Angelus p̄acta- to loco, & Sal. in l. et quidem. C. de accusatio. nu. 23. & Mariams Soc. in c. qualiter, & quando el. 2. num. 72. vers. Et licet secundum iuram extra de- accusatio. quos sequitur Clarus paulo ante rati- zat.

c Quod facio incontinenti ipse Inquisitor fa- cit iūrare denuntiantem de veritate dicendi.] Idem est in c̄stib. 11, ut pado post docet Eymerieus, nu. 82. tradit concilium Eizerrenſe. 4. & di- xi copiōsè inf. nu. 21.

De tertio modo procedendi in causa fidei per viam iugis tionsis.

TERTIVS modus procedendi, & proced- inca-